

Hvitryggspett *Dendrocopos leucotos*

Global utbredelse

Fordelt på ca. 10 underarter har hvitryggspetten en nær transpalearktisk utbredelse; fra Norge i vest til Japan og Kamtsjatka i øst. Underarten *lilfordi* på Balkan er blitt betraktet som egen art. Hvitryggspetten har en relikttartet utbredelse i Vest-Europa, og den er sjeldneste spettearten i vår verdensdel (Sharrock 1977). I Sverige og Finland er den blant de mest truede fugleartene, med en samlet bestand på omkring 100 par (Aulén 1992). Hovedutbredelsen i dag finnes trolig i kontinentale Eurasia, der store urskogsområder ennå er intakt, men også i Russland har arten gått tilbake (Nazarova 1977). Den største bestanden i Europa utenfor Norge finnes i østre Polen og de baltiske statene, der det trolig hekker over 1000 par (Aulén 1992).

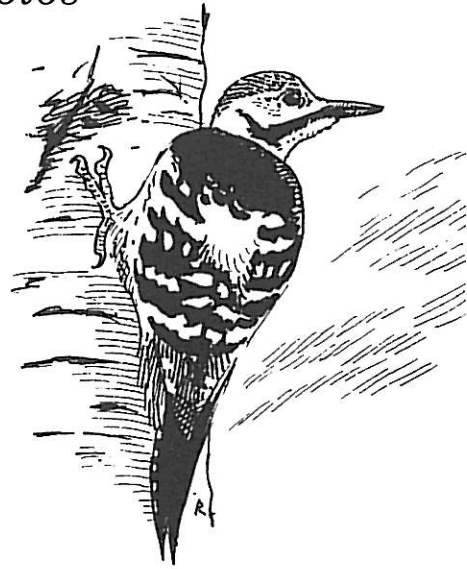
Norsk utbredelse og habitatvalg

Hvitryggspetten er vår sørligste spetteart, men går lenger mot nord i Skandinavia enn i kontinentale strøk — trolig som resultat av oseanisk klima langs norskekysten. Svært få hekkefunn er beskrevet nord for Trondheim — nordligst i Lierne — og i Nordland er arten påvist kun få ganger. Den er vanskelig å registrere, og kan godt være mer tallrik i f.eks. Trøndelag enn nyere observasjoner viser (Størkersen & Bangjord 1990). Den hekker regulært og er stedvis vanligste spetteart fra Nordmøre langs Vestlandet til Agderfylkene, som er artens kjerneområder i landet (Håland & Ugelvik 1990, Stenberg & Hogstad 1992). I Møre og Romsdal er dette den jevnest utbredte hakkespetten, med en tetthet på 0.16 territorier/km² i løvskog og 0.06 territorier/km² i barskog (Stenberg & Hogstad 1992). Den mest markerte endring av artens utbredelse har skjedd på Østlandet, der den trolig var vidt utbredt i forrige århundre (Collett 1921), men nærmest er forsvunnet i dag (Rinden 1991).

Selv om treslagssammensetningen i hekkeområdene varierer betydelig, krever hvitryggspetten alltid rikelig dødt trevirke for å finne nok vedinsekter. I en finsk studie utgjorde løvtrær over 90% av trærne i reirområdet, og andelen død ved var nær 15% (Virkkala m.fl. 1993). Regelmessig hekking i gammel furuskog synes være spesielt for den vest-norske bestanden (Håland 1985b). Pga. artens behov for gammelskog er den truet av skogbruket, som erstatter dens naturlige biotoper med ensartede bestander av bartrær. I Finland har den gått tilbake med over 90% de siste 30 år (Virkkala m.fl. 1993). Skog som eldes naturlig ved vassdrag og i bratte, utilgjengelige luer, er egnede leveområder. Også gammel, gjenvokst beitemark benyttes. Hogstflater med døde stubber har kortvarig verdi som næringshabitat, ettersom tilplanting med barskog ødelegger hvitryggspettens livsvilkår. En forsiktig form for skogsdrift kan tolereres hvis tilstrekkelig mengde urørt skog bevares omkring hekkplassen.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

I likhet med de fleste hakkespetteene har hvitryggspetten trolig gått tilbake siden forrige århundre

(Haftorn 1971), og den har lenge vært blant våre mest fåtallige hakkespetter (Rosenius 1943-48). Vår viten om den norske bestanden var inntil nylig svært mangelfull, og grunnlaget for å vurdere endringer i den norske bestanden er derfor dårlig. Økt skogsdrift med tilplanting av gran kan bety en fare også for Vestlandsbestanden, som er anslått til ca. 1000 par (jf Håland & Toft 1983). Bestanden i Møre og Romsdal er estimert til minimum 325 par (Stenberg & Hogstad 1992), og i Rogaland til oppunder 100 par (Carlsson m.fl. 1988). Sannsynligvis har vi Vest-Europas største og kanskje eneste livskraftige bestand i dag.

Hekkebiologi

Omkring halvparten av ungenes næring består av bark- og vedlevende insektlarver (Stenberg 1990). En spesialisert ernæring betyr at fuglen krever store arealer i hekketida. I gode biotoper finner den mat innen et par hundre meter fra reiret, men ikke sjelden må den fly over 1 km (Short 1982). Derfor holder den god avstand til naboen; minste reiravstand som er beskrevet i vårt land er 2.8 km (Stenberg & Hogstad 1992). Normalt hakker den ut nytt reirhull hvert år, som oftest i osp (Stenberg 1990). Råte stubber er trolig en utrygg reirplass, og velges nok fortrinnsvis ved mangel på egnete stammer med fast ved (Kilham 1983). Den hekker tidligere enn andre norske hakkespetter, og kan ha 3-5 egg i reiret allerede sist i april. Eggene blir klekt etter 11 dager, og ungene er flygeferdige 24-28 dager gamle.

I Sverige er det flere ganger påvist hybrider mellom hvitryggspett og flaggspett. Dette kan skyldes at hvitryggspetten stedvis har så svak bestand at fuglene har problemer med å finne hekkepartner (Aulén & Haavisto 1993).

Trekkforhold

Stort sett er hekkfuglene stasjonære og beveger seg sjelden over 15 km. Ungfuglene kan spre seg opptil 120 km fra klekkestedet (Virkkala m.fl. 1993). I nordlige regioner er den beskrevet som delvis nomadisk (Short 1982), og erfaringer fra Finland tyder på at den enkelte år opptrer invasionsartet (Tiainen 1990).

Ingvar Stenberg

Hvitryggspett *Dendrocopos leucotos*

103 ● Konstatert hekking

58 ● Sannsynlig hekking

88 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

